

bülten

tmmob
makina mühendisleri odası

Şubat 2022, Sayı 284 Ekidir

**Sanayinin Sorunları ve
Analizleri (78)**

**90 Günde Yüzde 45
Sanayici Enflasyonu!**

90 Günde Yüzde 45 Sanayici Enflasyonu!

Mustafa SÖNMEZ*

Özet

Türkiye, neredeyse son 30 yılın en yüksek enflasyonunu yaşıyor. Özellikle, eldeki resim biraz büyütülerek tek bir ay üstünden değil, 2, hatta 3 ay üstünden, ya da 30 gün değil, 60 ve 90 gün üstünden bakıldığında, artışın istisnai değil, son zamanlarda süreklilik gösterdiği ve art arda yükselişlerle büyük tahribatlar yaratır özellikle olduğu görülüyor. 2021'in son 2 ayı ve 2022 Ocak ayına ilişkin üretici fiyat artışı, önceki yüksek enflasyon yıllarından daha ağır bir enflasyona işaret ediyor. Burada 3 ay üst üste, yaklaşık çift haneli enflasyon gözlemleniyor. Bu 90 günün üretici ya da sanayici enflasyonu ise yüzde 45'i buluyor. Ürün bazında bakıldığında, petrol ürünleri alt sektöründe yıllık yüzde 181 olan artışın dörtte biri, son 90 günde gerçekleşmiş görünüyor. Elektrik ve doğalgazda gerçekleşen üretici fiyatları artışı yıllık yüzde 138,5'i bulurken son 90 günde bunun 41,4 puanı gerçekleşti. Ana metallerde de yıllık yüzde 136'yı bulan artışın üçte biri son 90 güne ait.

Ama kağıtta yüzde 120 yıllık artışın yarısından çoğu son 90 günde gerçekleşmiş durumda. Aynı şey kimyasal ürünler, hatta tekstil için de söylenebilir. Özellikle imalat sanayiinde gerçekleşen ve yıllık yüzde 90'ı aşan ortalama yıllık artışların yarısının, son 90 güne ait olduğu görülebiliyor. Makina ekipmanları, bilgisayar gibi sektörlerde sanayi fiyatlarının yıllık artışının yüzde 60'ına yakınının yine son 90 günde yaşandığı gözlenebiliyor.

Sanayici ya da üretici fiyatları son 90 günde sert bir yükseliş halinde iken tüketici fiyatlarına yansımaları biraz gecikmeli olduğu gözleniyor. Tüketici fiyatlarında da son 60 günde sert artışlar gözlemlendi. İki ay üst üste Aralık 2021 ve Ocak 2022'de çift haneli yüksek TÜFE artışları gözlemlendi. Bu, 1994'ten bu yana görülmemiş bir olgu değil.

Yüzde 26,2'lik son 60 gün tüketici enflasyonundan önceki 60 günde fiyatlar yüzde 6 artmıştı. Bu anlamda iki 60 gün arasında 3'e katlanan bir enflasyon artışı oldu diyebiliriz. Ekim-Kasım 2021'i içeren 60 gün öncesinin 60 günlerinde de fiyat artışları yüzde 2-3 arası değişiyordu. Dolayısıyla son 60 günün yüzde 26,2'ye ulaşan artışı gerçekten de şoke edici oldu.

Son aylarda üst üste gelen zamlarla hem üretici hem tüketici fiyatında yaşanan abandone edici zamların, özellikle tüketici fiyat artışlarının yılın ilk çeyreğinde yani Şubat ve Mart aylarında temposunu kolay kolay düşürmeyeceğine ilişkin belirtiler yüksek. Bu konuda iktidarın gıda KDV'sini yüzde 1'e indirmek gibi önlemlerinin de çok etkili olması beklenmiyor. Özellikle ABD'den gelen bazı ekonomik bulutların, içeride yeni türbülanslar yaratması muhtemel görünürken iktidarın seçim saikini önde tutan yaklaşımları nedeniyle de enflasyonu geriletebilecek adımlardan uzak durması, yeni fiyat tırmanışlarının önlenemeyeceğine işaret ediyor.

* İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

Türkiye, neredeyse son 30 yılın en yüksek enflasyonunu yaşıyor. Bu, hem üretici, sanayici fiyat artışlarından hem de tüketici fiyat artışlarından izlenebiliyor. Özellikle, eldeki resim biraz büyütülerek tek bir ay üstünden değil, 2, hatta 3 ay üstünden, ya da 30 gün değil, 60 ve 90 gün üstünden bakıldığında, artışın istisnai değil, son zamanlarda süreklilik gösterdiği ve art arda yükselişlerle büyük tahribatlar yaratır özellikle olduğu görülüyor.

Ocak 2022 için açıklanan hem üretici hem tüketici fiyatları, ilki için yüzde 10,5, ikinci için yüzde 11,1 artış şeklinde gerçekleşti. Üretici ya da sanayici fiyatlarında Ocak ayında yaşanan yüzde 10,5 artış ile birlikte yıllık artış yüzde 93,5'ü buldu. Bu, sert yükselişin önümüzdeki aylarda devam etmesi ve üç hanelere çıkması bile söz konusu.

Ocak ayında yüzde 11,1 artan tüketici fiyatları ise önceki ay, yani Aralık 2021'de yüzde 13,5 dolayında artmıştı. Yani iki ay üst üste çift haneli tüketici fiyat artışı yaşandı. Bu da 1994'ten bu yana yaşanmış bir olgu değil. Tüketici fiyatlarında art arda yaşanan iki haneli enflasyonun 60 günde yaşanması, şoke edici etkiler yarattı.

Sanayici enflasyonunda 90 gün

Türkiye, yakın tarihinde en yüksek enflasyonu 1994 yılında yaşadı. Tansu Çiller'in başbakanlığına denk gelen 1994 yılında yıllık enflasyon yüzde 150'ye yaklaştı. Şubat ayında çift haneli yüzde 10,1 üretici enflasyonu yaşandıktan sonra Nisan ayında aylık enflasyon yüzde 33'e yaklaştı.

Çift haneli ve biri birini izleyen bir enflasyon tecrübesi de 2001 yılında yaşandı. Mart ayında yüzde 10'u geçen aylık sanayici enflasyonu, Nisan ayında da yüzde 14,4'ü buldu.

Çift haneli ve devamlı üretici enflasyonu yaşanan son yıl ise 2021-2022 dönemi. 2021 Kasım ayında yüzde 10'a yaklaşan aylık ÜFE, Aralık ayında yüzde 19'u geçtikten sonra 2022 yılına da yüzde 10,5'a yaklaşan bir artış ile girdi.

Tablo 1. Çift Haneli Aylık Üretici Enflasyonu ÜFE Yaşanan Yıllar

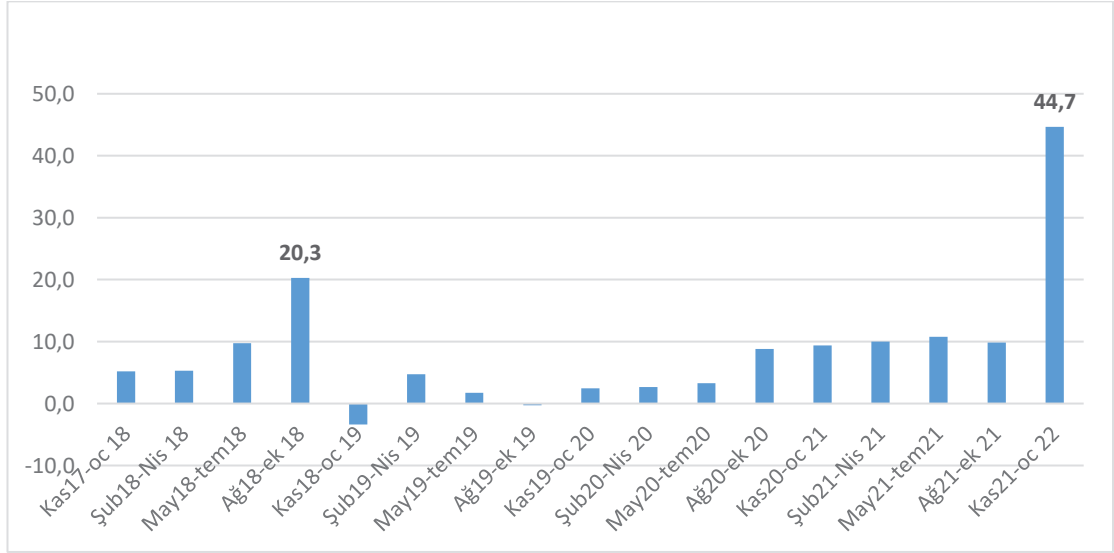
	1994	2001	2021	2022
Ocak	5,30	2,30	2,66	10,45
Şubat	10,10	2,60	1,22	
Mart	8,50	10,10	4,13	
Nisan	32,80	14,40	4,34	
Mayıs	9,00	6,30	3,92	
Haziran	1,90	2,90	4,01	
Temmuz	0,90	3,30	2,46	
Ağustos	2,70	3,50	2,77	
Eylül	5,40	5,40	1,55	
Ekim	6,90	6,70	5,24	
Kasım	6,40	4,20	9,99	
Aralık	8,30	4,10	19,08	
Yıllık	149,6	88,6	79,9	

Kaynak: (1) İTO Geçinme Endeksi 1968=100, (2) TÜİK, ÜFE, 2003=100

Özünde 2021'in son 2 ayı ve 2022 Ocak ayına ilişkin üretici fiyat artışı, önceki yüksek enflasyon yıllarından daha ağır bir enflasyona işaret ediyor. Burada 3 ay üst üste, yaklaşık çift haneli enflasyon gözlemleniyor. Bu 90 günün üretici ya da sanayici enflasyonu ise yüzde 45'i buluyor.

Sanayi fiyatlarında, özellikle son 3 ayın ya da 90 günün artışları, yıllık artışların önemli bir kısmını tutuyor. Bunun bir kısmı emtiaların dünya fiyatları ile, ama önemli bir etken de döviz fiyatlarının Eylül sonrası artışı ile ilgili.

Dünya emtia fiyatları, pandeminin de getirdiği arz eksikliği ve ulaştırma güçlükleri nedeniyle olağan dışı artışlar gösterdi. Ham petrol Brent fiyatları Ocak ayı itibarıyla yıllık yüzde 57 artarken Avrupa doğalgaz fiyatlarında yüzde 289 fiyat artışı korkunçtu. Kömür fiyatlarındaki artış da yüzde 127'ye ulaştı. Dünya emtia fiyatlarındaki sert artışlar, hız-

Grafik 1. 90 Günlük Üretici(Sanayici) Fiyat Artışları, Y-ÜFE, %

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Tablo 2. Dünya Ortalama Mal Fiyatları

Mal	Birimi	2021	2022	Yıllık Artış%
		Ocak	Ocak	
Enerji				
Kömür, Avustralya	\$/mt	86,8	197,0	126,8
Ham Petrol, Brent	\$/bbl	54,6	85,5	56,8
Doğal Gaz, Avrupa (*)	\$/mmbtu	7,3	28,3	288,8
Doğal Gaz, ABD	\$/mmbtu	2,7	4,3	62,5
Tarım				
Şeker, Dünya	cent/kg	33,6	40,2	19,8
Pamuk A Endeksi	cent/kg	192,3	291,1	51,4
Gübre, Doğu Avrupa	\$/mt	265,0	846,4	219,4
Metaller ve Mineraller				
Alüminyum	\$/mt	2.004,0	3.006,0	50,0
Bakır	\$/mt	7.972,2	9.782,3	22,7
Altın	\$/toz	1.867,0	1.816,0	-2,7
Demir Cevheri, Çin (spot)	cent/dmtu	169,6	132,5	-21,9

Kaynak: Commodity Price Data (Pinksheet), Dünya Bankası

la değer kaybeden TL'nin durumu ile çakışınca ithalatın sanayici enflasyonuna etkisi ağır oldu.

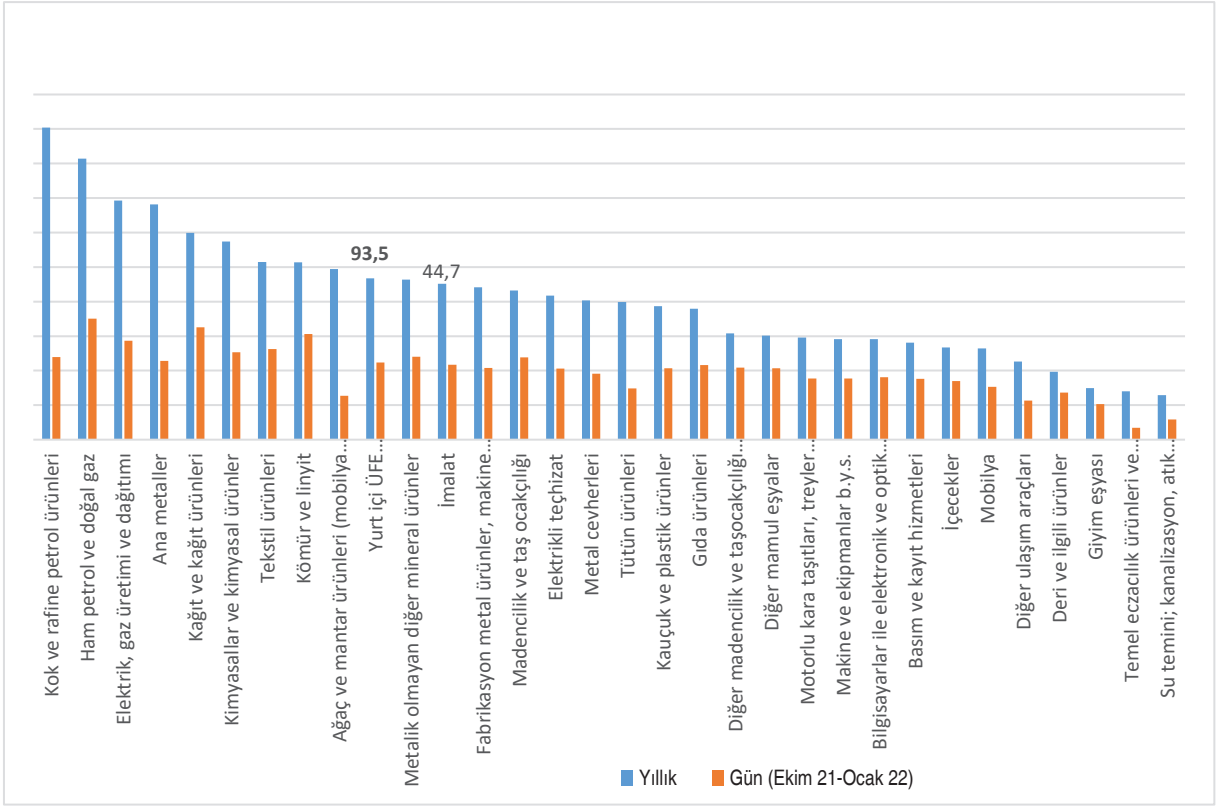
Eylül 2021 itibariyle politika faizlerinin indirilmesi karşısında yerleşik kişilerin dolara yönelmesiyle tırmanan döviz fiyatları, ithal girdi, enerji fiyatları üstünden maliyetleri artırırken son 3 ay ya da 90 günde sanayi fiyatlarında büyük artışlar oldu.

Ürün bazında bakıldığında, petrol ürünleri alt sektöründe yıllık yüzde 181 olan artışın dörtte biri, son 90 günde gerçekleşmiş görünüyor. Elektrik ve doğalgazda gerçekleşen üretici fiyatları artışı yıllık yüzde 138,5'u bulurken son 90 günde bunun 41,4 puamı gerçekleşti. Ana metallerde de yıllık yüzde 136'yı bulan artışın üçte biri son 90 güne ait.

Tablo 3. Sanayici Fiyatlarında Yıllık ve 90 Günün Artışları,%

	Yıllık	90 Gün (Ekim21-Ocak 22)	90 Gün/Yıl %
Kok ve rafine petrol ürünleri	180,7	47,8	26,5
Ham petrol ve doğal gaz	162,8	70,1	43,0
Elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı	138,5	57,3	41,4
Ana metaller	136,3	45,6	33,4
Kağıt ve kağıt ürünleri	119,9	65,2	54,3
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	114,7	50,6	44,1
Tekstil ürünleri	102,9	52,5	51,1
Kömür ve linyit	102,8	61,2	59,5
Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç)	98,9	25,4	25,7
Yurt içi ÜFE (genel)	93,5	44,7	47,8
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	92,7	48,1	51,9
İmalat	90,3	43,5	48,1
Fabrikasyon metal ürünler, makine ve ekipmanlar hariç	88,3	41,5	47,0
Madencilik ve taş ocakçılığı	86,5	47,6	55,1
Elektrikli teçhizat	83,5	41,1	49,3
Metal cevherleri	80,7	38,2	47,3
Tütün ürünleri	79,7	29,7	37,3
Kauçuk ve plastik ürünler	77,4	41,4	53,5
Gıda ürünleri	75,9	43,2	56,9
Diğer madencilik ve taşocakçılığı ürünleri	61,5	41,8	67,9
Diğer mamul eşyalar	60,3	41,3	68,5
Motorlu kara taşıtları, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork)	59,2	35,4	59,7
Makine ve ekipmanlar b.y.s.	58,3	35,5	60,8
Bilgisayarlar ile elektronik ve optik ürünler	58,2	36,2	62,2
Basım ve kayıt hizmetleri	56,3	35,2	62,6
İçecekler	53,4	34,0	63,7
Mobilya	52,9	30,6	57,8
Diğer ulaşım araçları	45,2	22,6	50,0
Deri ve ilgili ürünler	39,4	27,2	69,1
Giyim eşyası	29,9	20,5	68,5
Temel eczacılık ürünleri ve müstahzarları	28,1	6,8	24,2
Su temini; kanalizasyon,	25,9	11,7	45,4

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Grafik 2. Sanayici Fiyatlarında Yıllık ve 90 Günlük (Ekim 21-Ocak 22) Artışlar, %

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Ama kağıtta yüzde 120 yıllık artışın yarısından çoğu son 90 günde gerçekleşmiş durumda. Aynı şey kimyasal ürünler, hatta tekstil için de söylenebilir.

Özellikle imalat sanayiinde gerçekleşen ve yıllığı yüzde 90'ı aşan ortalama yıllık artışların yarısının, son 90 güne ait olduğu görülebiliyor. Makina ekipmanları, bilgisayar gibi sektörlerde sanayi fiyatlarının yıllık artışının yüzde 60'ına yakınının yine son 90 günde yaşandığı gözlenebiliyor.

90 Günlük enflasyonda gıda ilk sırada

TÜİK, sanayici fiyatlarını, web üzerinden elektronik ortamda derliyor. ÜFE'de sanayi kapsamında yer alan maddelerin her ayın 5., 15. ve 25. günlerindeki fiyatları derleniyor. Ürün ve ürün grupları

nın ağırlıkları ise, sanayi üretim anketi, yıllık ürün istatistiklerinden elde ediliyor.

2021 Kasım, Aralık ve 2022 Ocak ayını içeren 90 günlük üretici fiyatları yüzde 45'e yakın artış gösterirken gıda sanayicilerinin fiyat artışlarının ilk sırayı aldığı gözleniyor. Gıda, üretici fiyatları hesaplanmasında ağırlık olarak ilk sırayı yüzde 20'ye yakın pay ile alıyor. 90 günde gıda fiyatlarındaki yüzde 43 artış, ağırlığı ile çarpılınca 90 günün 45 puanlık enflasyonunun yaklaşık 9 puanının ya da beşte 1'inin gıda sanayiinden geldiği anlaşılıyor.

Tekstil ürünleri, son 90 günün üretici fiyatları enflasyonunda gıdadan sonra ikinci sırayı alıyor. Çünkü tekstilin ağırlığı, yüzde 20'lik gıdadan sonra yüzde 10 ile ikinci önemde. Son 90 günün 45 puanlık sanayici enflasyonunda tekstilin de 5

puan payı var. Ya da 9'da 1. Elektrik, gaz üretici fiyatları yine 5 puana yakın paya sahip. Ana metallerin payı 4 puana yakın. Beyaz eşyayı içeren fabrikasyon ürünler, kimyasallar, inşaat girdilerini içeren metalik olmayan ürünler, kağıt gruplarının 90 günün 45 puanlık üretici fiyatına etkileri 2 ile 2,5 puan arasında gerçekleşti. En az etkisi olanlar ise su, tütün, ecza grupları oldu.

Tüketici fiyatlarına yansımaya

Sanayici ya da üretici fiyatları son 90 günde sert bir yükseliş halinde iken tüketici fiyatlarına yansımının biraz gecikmeli olduğu gözleniyor. Tüketici fiyatlarında da son 60 günde sert artışlar gözlemlendi. İki ay üst üste Aralık 2021 ve Ocak 2022'de çift haneli yüksek TÜFE artışları gözlemlendi. Bu, 1994'ten bu yana görülmemiş bir olgu değil. Tüketici fiyatla-

Tablo 4. 90 Günlük Fiyat Artışına Etki Sıralaması

	Ağırlık%	Artış%	Etki, %
Gıda ürünleri	19,96	43,2	8,63
Tekstil ürünleri	9,90	52,5	5,20
Elektrik, gaz üretim ve dağıtım	8,29	57,3	4,76
Ana metaller	8,70	45,6	3,97
Fabrikasyon metal ürünler, mak	5,92	41,5	2,45
Kimyasallar ve kimyasal ürünle	4,43	50,6	2,24
Metalik olmayan diğer mineral ü	4,63	48,1	2,23
Kağıt ve kağıt ürünleri	3,16	65,2	2,06
Kauçuk ve plastik ürünler	4,75	41,4	1,97
Elektrikli teçhizat	3,36	41,1	1,38
Motorlu kara taşıtları, treyler (rö	3,81	35,4	1,35
Kok ve rafine petrol ürünleri	2,46	47,8	1,18
Makine ve ekipmanlar b.y.s.	3,23	35,5	1,14
Mobilya	2,38	30,6	0,73
Diğer madencilik ve taşocakçılı	1,42	41,8	0,59
Bilgisayarlar ile elektronik ve op	1,48	36,2	0,53
Metal cevherleri	1,29	38,2	0,49
Diğer mamul eşyalar	0,99	41,3	0,41
Ağaç ve mantar ürünleri (mobily	1,44	25,4	0,37
Basım ve kayıt hizmetleri	1,02	35,2	0,36
Kömür ve linyit	0,54	61,2	0,33
Giyim eşyası	1,55	20,5	0,32
İçecekler	0,79	34,0	0,27
Deri ve ilgili ürünler	0,97	27,2	0,26
Ham petrol ve doğal gaz	0,31	70,1	0,22
Diğer ulaşım araçları	0,84	22,6	0,19
Temel eczacılık ürünleri ve müs	1,36	6,8	0,09
Tütün ürünleri	0,30	29,7	0,09
Suyun artılması ve temini hizm	0,72	11,7	0,08

Kaynak: TÜİK veri tabanından hesaplandı

n, en ağır krizlerden birinin yaşandığı 1994 Çiller hükümeti döneminde Nisan ve Mayıs aylarında sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 10 dolayında artmıştı. Yıllık tüketici fiyat artışı da yüzde 125'i geçmişti o yıl.

1994'ten önce ise 1987'nin son ayı ile 1988'in ilk

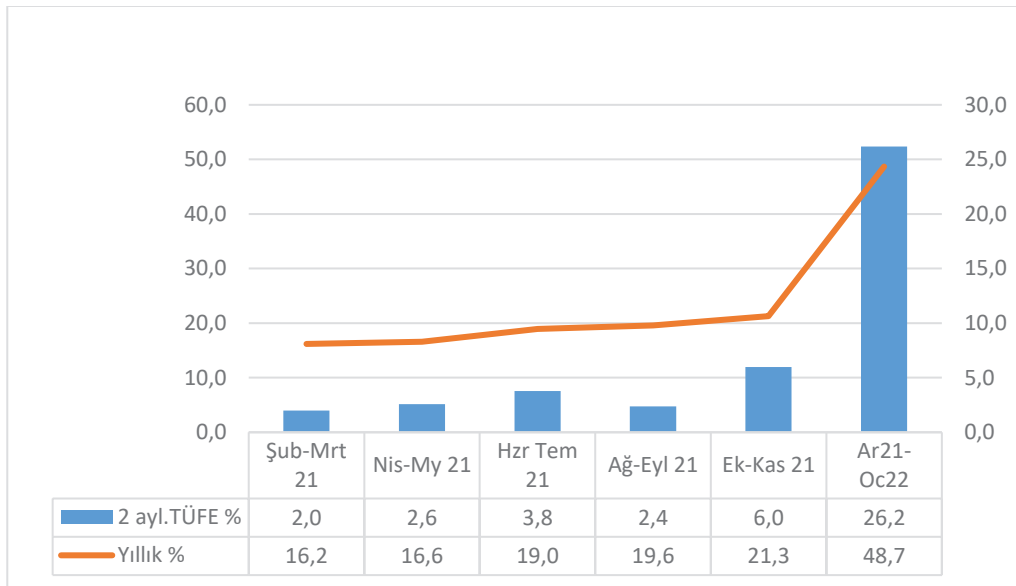
ayında sırasıyla tüketici fiyatları yüzde 11 ve yüzde 16 olarak artmıştı. Tüketici enflasyonu yıllık 1987'de yüzde 55, 1988'de yüzde 77 olarak gerçekleşmişti.

Bir diğer ağır kriz yılı 2001'de ise aylık çift haneli tüketici enflasyonu sadece 1 ay, yüzde 10,3 olarak

Tablo 5. Çift Haneli Aylık Tüketici Enflasyonu Yaşanan Yıllar, %

Aylar	1980	1987	1988	1994	2001	2021	2022
Ocak	7,92	2,9	16,2	4,4	2,51	1,68	11,1
Şubat	11,71	2,7	3,7	6	1,8	0,91	
Mart	5,28	3,7	5,5	5,2	6,07	1,08	
Nisan	3,27	2,1	6,2	24,7	10,33	1,68	
Mayıs	2,01	4,9	3,5	10	5,05	0,89	
Haziran	2,79	-0,1	0,9	0,9	3,13	1,94	
Temmuz	1,23	1,9	1,6	1,7	2,39	1,8	
Ağustos	1,05	1,7	2,4	2	2,94	1,12	
Eylül	3,46	2,9	5,9	7,2	5,89	1,25	
Ekim	5,55	4,8	5,6	9,5	6,07	2,39	
Kasım	2,68	6,2	5,3	8,1	4,23	3,51	
Aralık	1,59	11,2	2,5	6,3	3,22	13,58	
Yıllık	75,9	55	77,1	125,5	68,5	36,1	

Kaynak: TÜİK ve Hazine ve Maliye Bakanlığı veri tabanı

Grafik 3. 60 Günlük Tüketici Enflasyonu

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Nisan ayında yaşandı, yıllık artış ise yüzde 69'a yaklaştı.

Aralık 2021-Ocak 2022'yi kapsayan son 60 günün tüketici enflasyonunun nasıl ağır bir enflasyon olduğunu anlamak için, önceki 60 günlerin enflasyonu ile kıyaslamak yeterli olacaktır. Yüzde 26,2'lik son 60 gün tüketici enflasyonundan önceki 60 günde fiyatlar yüzde 6 artmıştı. Bu anlamda iki 60 gün arasında 3'e katlanan bir enflasyon artışı oldu diyebiliriz. Ekim-Kasım 2021'i içeren 60 gün öncesinin 60 günlerinde de fiyat artışları yüzde 2-3 arası değişiyordu. Dolayısıyla son 60 günün yüzde 26,2'ye ulaşan artışı gerçekten de şoke edici oldu.

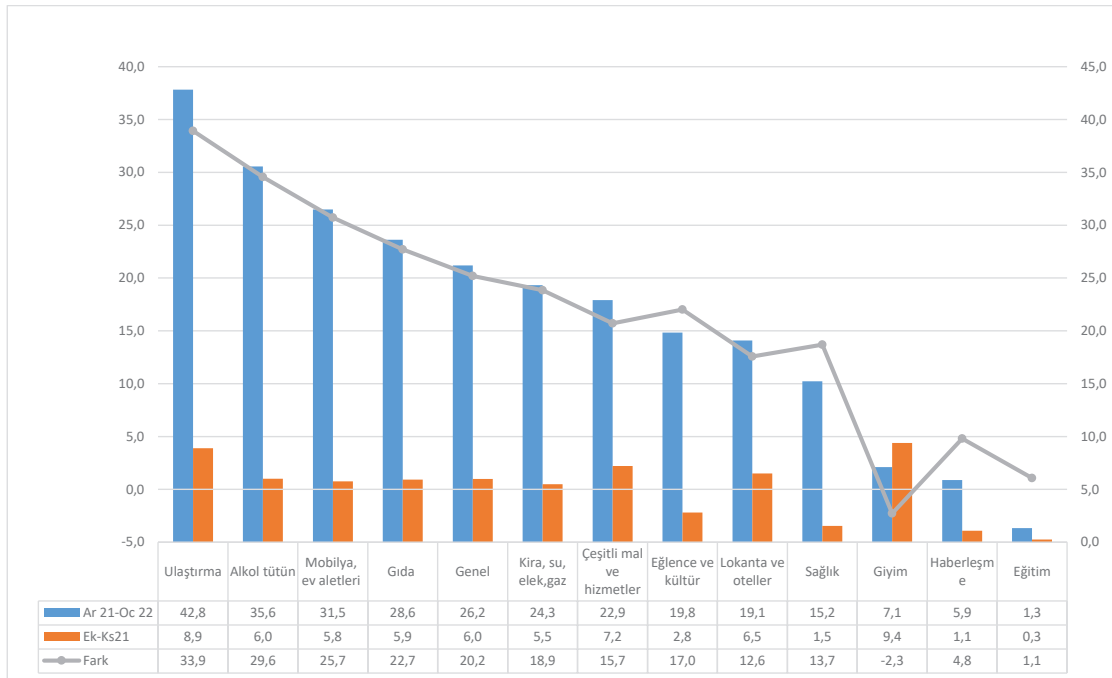
Son 60 günün şoke edici fiyat artışlarının etkisinin daha iyi anlaşılması için, harcama grupları ayrıştırması daha çarpıcı. Örneğin, son 60 günde, genelde artış 6 puandan 26 puana çıkar ve fark 20 puana ulaşırken bunun ulaştırmada 34 puan farka ulaştığı görülebiliyor. Alkol ve tütünde de iki 60 gün arasında 30 puana yakın artış oldu. Yine artış mo-

bilya ve ev eşyalarında 26 puanı buldu. Gıdada iki 60 gün arasında ise 23 puan artış gözlemlendi.

Bunlara karşılık giyimde (sezonun etkisiyle) 2,3 puanlık gerileme gözlemlendi, haberleşmede sadece 5 puanlık artış oldu.

Son 60 günün yüzde 26,2'ye varan sert fiyat artışlarına etki eden maddelerin analizi ise yaşananları daha iyi anlamaya ayrıca yardımcı olacaktır.

Madde bazında analiz edildiğinde son 60 günün fiyat artışlarına etki eden maddelerden ilk sırayı alanın otomobil fiyatları olduğu dikkati çekiyor. Benzinli otomobil fiyatları, Ekim-Kasım 2021 döneminde, yani o 60 günde yüzde 6,7 artmışken, Aralık 21- Ocak 22 dönemine ait 60 günde yüzde 49'a yakın arttı. Bu, 7 katın üstünde bir artış demektir. TÜFE hesaplamasında otomobilin payı yüzde 5,5'e yakın ve ağırlığı ile çarpıldığında son 60 günün 26,2 puanlık artışının 2,7 puanının otomobilden geldiği anlaşılıyor.

Grafik 4. Son İki 60 Günlük Fiyat Artışları ve Gruplara Göre Dağılımı, %

Kaynak: TÜİK veri tabanından hesaplandı

Tablo 6. Tüketici Fiyatlarında 60 Günlük Artışlarda Öncü Maddeler

				Etki		Fark
	Ek21-Ks21	Ar21-Oc 22	Ağırlık	Ek21-Ks21	Ar21-Oc 22	
Otomobil (Benzinli)	6,7	48,8	5,47	0,37	2,67	2,30
Elektrik Ücreti	0,0	69,7	2,32	0,00	1,61	1,61
Sigaralar	6,4	38,7	4,04	0,26	1,57	1,31
Motorin	17,4	59,7	2,01	0,35	1,20	0,85
Otomobil (Dizel)	12,1	58,5	1,80	0,22	1,05	0,83
Sıcak İçecekler	3,8	85,3	0,87	0,03	0,74	0,71
Benzin	10,7	57,7	1,47	0,16	0,85	0,69
Otel Ücreti	7,7	102,2	0,52	0,04	0,53	0,49
Ekmek	9,9	24,7	2,54	0,25	0,63	0,38
Araçların Tamiri	7,7	40,8	1,07	0,08	0,44	0,35
Şehirlerarası Otobüs Ücreti	-3,3	79,3	0,42	-0,01	0,34	0,35
Doğalgaz Ücreti	0,7	21,9	1,55	0,01	0,34	0,33
Beyaz Peynir	0,5	39,0	0,83	0,00	0,32	0,32
Salatalık	9,9	128,1	0,27	0,03	0,34	0,32
Dana Eti	4,9	17,4	2,15	0,11	0,38	0,27
Süt	5,0	36,5	0,75	0,04	0,27	0,23
Televizyon	11,5	47,7	0,60	0,07	0,29	0,22

Kaynak: TÜİK veri tabanından hesaplandı

Aynı hesap diğer maddeler için yapıldığında elektrik ücretlerinin ikinci, sigaranın üçüncü sırayı aldığı görülüyor. Motorin ve dizel otomobil bu ilk 3'ü izledi. Böylece ilk 5 madde, otomobil(dizel ve benzinli), motorin, elektrik ve sigara, 60 günün yüzde 26'lık fiyat artışının 8 puanına yani neredeyse üçte birine tek başına etki etti. İkinci 5 maddelik grup, sıcak içecekler, benzin, otel ücreti, ekmek ve tamirat ücretindeki fiyat artışlarının etkisi eklendiğinde 26 puanın 11 puanının yani yüzde 42'sinin bu 10 maddeden kaynaklandığı açığa çıkıyor.

60 Günlük ÜFE ve TÜFE

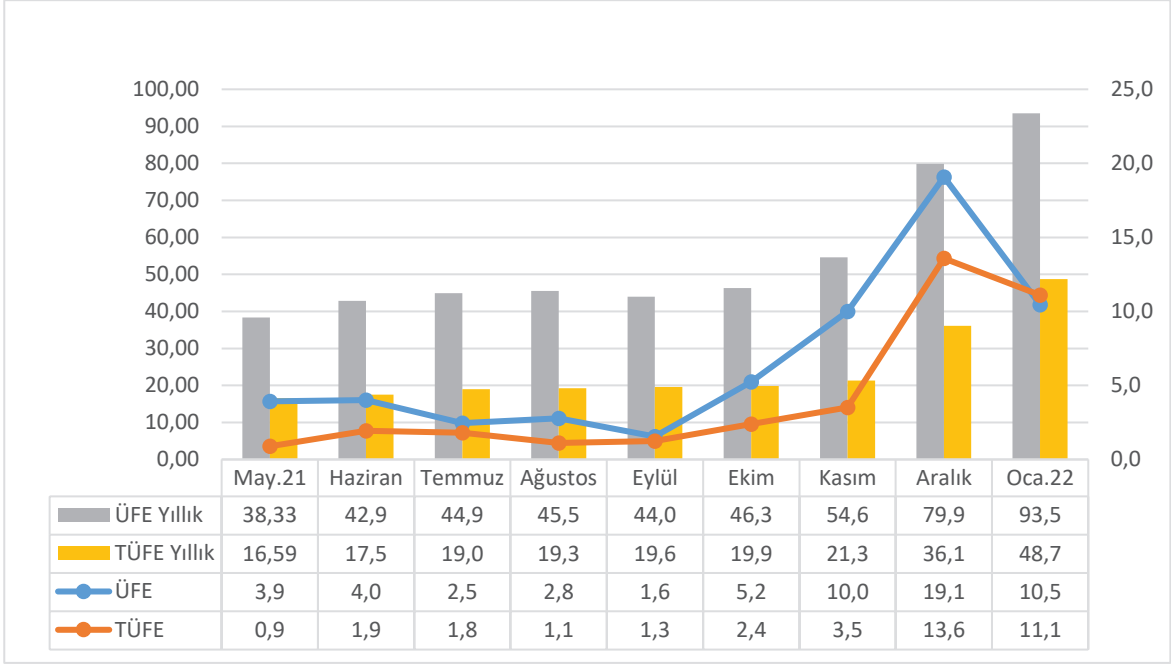
Tüketici fiyatlarını ve üretici, sanayici fiyatlarını 2 aylık ya da 60 günlük grupladığımızda ikisi arasındaki makasın görünümü de ortaya ilginç bir tablo çıkıyor. Aylık olarak alındıklarında, Ocak 2022 üretici fiyatlarının yıllığının yıllık 93,5 olduğu, tüketici fiyatlarının yıllığının ise yüzde 48,7 olduğu

görülmüyor. Bu, ikisi arasında 44,8 puanlık bir makas açıklığı olduğunu gösteriyor. Makas açıklığının Mayıs ayında 12 puan dolayında iken ÜFE'nin aylık artışlarının TÜFE'den hızlı seyretmesiyle yıllıklarda farklar birikerek büyüdü ve Ocak 22'de 45 puana yaklaştı.

Ölçme, aylık olarak yapıldığında ÜFE'deki aylık artışların TÜFE'nin özellikle Ekim-Aralık arasında çok üstünde arttığı görüldü. Fark, Kasım ayında aylık olarak 6,5 puanı bulmuşken Aralık'ta 5,5 puana indi ve Ocak 22'de TÜFE'deki artış ÜFE'yi 0,6 puan geçti. Bu da aylık üretici fiyatlarının soluklandığını ve tüketiciye geçirgenliğin hızlandığını gösterir.

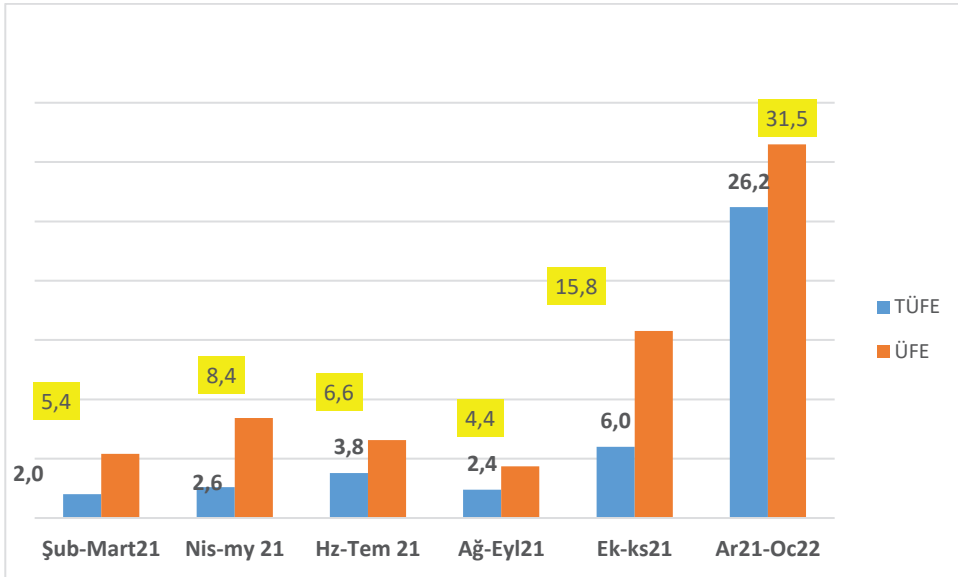
Ölçme, 60 günlük periyotlar ile yapıldığında görünen şudur: 2021 başında iki enflasyon arasında 3,4 puan fark var iken, bunun üretici fiyatlarındaki artış ile daha da açıldığı görülüyor.

Fark, Ağustos-Eylül 21 döneminde 2 puana kadar

Grafik 5. ÜFE-TÜFE Makası, Aylık ve Yıllık %

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Grafik 6. 60 Günlük TÜFE-ÜFE Makası, %

Kaynak: TÜİK veri tabanı

inirken sonraki aylarda, özellikle politika faizinin inişe geçtiği, dolar fiyatının hızla arttığı ve fiyatları yukarı ittiği 60 günlük periyotlarda makasın hızla açıldığı gözlemlendi.

Ekim-Kasım 21 döneminin 60 gününde 10 puana kadar açılan makas, Aralık-Ocak 22 döneminde 5 puana inmiş görünüyor. Bu, tüketici fiyatlarının daha çok artması, ya da üretici fiyatlarından geçirgenliğin hızlanması diye de okunabilir.

Sonuç yerine

Türkiye, 1990'lı yıllarda yaşanan benzer bir enflasyonist iklime sürüklenmiş görünüyor. Ocak 2022 itibariyle üretici yani sanayici fiyatlarında yıllık artışın ortalaması yüzde 93,5'i bulmuş durumda. 2021 biterken Aralık ayında yüzde 20 dolayında aylık sanayici fiyatı artışını, Ocak ayındaki yüzde 10,5'lik artış izledi. Bu iki ayın, yani 60 günün fiyat artışı, önceki 60 güne göre yüzde 31,5'i buldu. Periyot 90 güne çıkarıldığında artışın yüzde 45'e yaklaştığı görülüyor.

2021'in özellikle ikinci yarısında başlayan ama daha çok da son çeyrekte yükselmeye başlayan hem üretici hem tüketici fiyatlarının tırmanışında, Eylül ayı itibariyle politika faizlerinin indirilmeye başlanması en önemli etken. Bu sağlıksız karar, beraberinde yükselmekte olan enflasyon karşısında TL birikimlerin hızla dövize yönelmesine yol açtı ve toplam mevduat içinde döviz mevduatlarının payı yüzde 40'lardan 60'lara doğru yükseldi. Artan döviz fiyatları, anında ithalata, dolayısıyla ithal girdi maliyetlerinin artışına yol açtı. Dünyada pandemi dönemindeki arz eksikliğinin de etkisiyle yüksek seyreden emtia fiyatları, TL'nin hızlı değer kaybı sonucu daha da pahalılaştı ve üretici-sanayici fiyatlarını hızla yükseltti. Özellikle 2021 Kasım, Aralık, 2022 Ocak aylarını kapsayan 90

günlük periyot, önceki 90 günlerle karşılaştırıldığında, sert enflasyonun birden bastırıldığı görülebilir. Son 90 günde sanayici fiyatları 45 puan yükseldi. Bir başka deyişle 12 ayda yüzde 93,5 artan fiyatların yarısına yakını son 90 günde gerçekleşti. Son 90 günde bazı sektörlerde artış daha da sert oldu. Elektrik, kömür gibi enerji ile ilgili sektörlerde 90 günün zamları daha yüksek gerçekleşti. İmalat sanayii alt dallarından kağıtta ve kimyasallarda yine son 90 günün enflasyonu daha sert gerçekleşti.

Tüketici fiyatlarında da son 60 günün fiyatlarının sert artışlar gösterdiği gözlemlendi. Yıllığı yüzde 48,7 olarak ölçülen tüketici fiyatlarında 26 puanlık artış son 60 günde gerçekleşti. Aralık 2021-Ocak 2022 dönemini kapsayan 60 günde, bir önceki 60 güne göre fiyatlar 20 puan birden arttı. Son 60 günde fiyatlar yüzde 26,2 artarken, bir önceki 60 günde yüzde 6'ya yakın artmıştı. Ama harcama gruplarını ayrıntısı daha çarpıcı. Örneğin, genelde iki 60 gün arasında artış farkı 20 puana ulaşırken bunun ulaştırmada 34 puan farka vardığı görülebiliyor.

Son aylarda üst üste gelen zamlarla hem üretici hem tüketici fiyatında yaşanan abandone edici zamların, özellikle tüketici fiyat artışlarının yılın ilk çeyreğinde yani Şubat ve Mart aylarında temposunu kolay kolay düşürmeyeceğine ilişkin beklentiler yüksek. Bu konuda iktidarın gıda KDV'sini yüzde 1'e indirmek gibi önlemlerinin de çok etkili olması beklenmiyor. Özellikle ABD'den gelen bazı ekonomik bulutların, içeride yeni türbülanslar yaratması muhtemel görünürken iktidarın seçim saikini önde tutan yaklaşımları nedeniyle de enflasyonu geriletebilecek adımlardan uzak durması, yeni fiyat tırmanışlarının önlenemeyeceğine işaret ediyor.

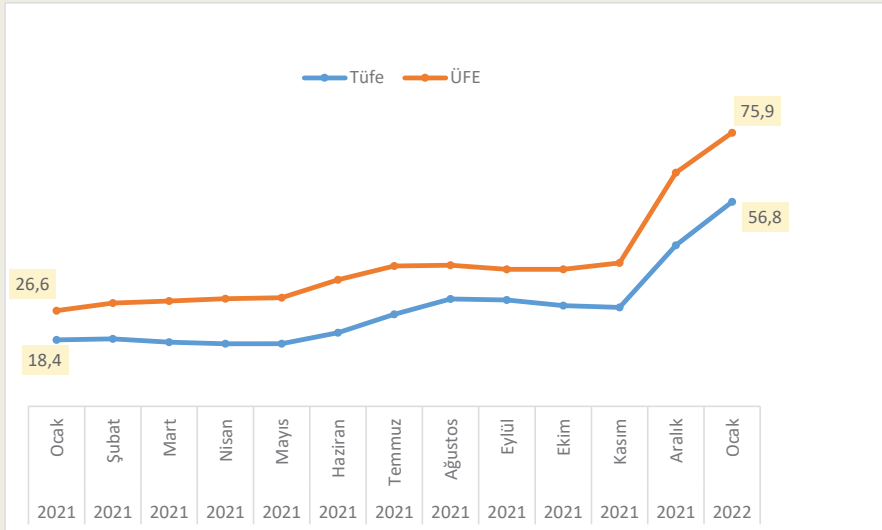
Gıda KDV'si yüzde 1

AKP'nin ne kadar işe yarayacağı belli olmayan "Enflasyon Tedbirleri" adı altında 12 Şubat'ta açıklanan pakette en önemli unsur, gıda maddelerinden alınan yüzde 8 Katma Değer Vergisi(KDV)'nin yüzde 1'e indirilmesi oldu. Erdoğan tanıtım toplantısına canlı bağlantıyla katıldı. Erdoğan, KDV'si yüzde 1'e inen ürünlerin enflasyon sepetinde ciddi bir ağırlığa sahip olduğunu kaydetti ve ekledi: "Gıda ürünlerinde yüzde 7'lik indirim anlamına geliyor. Sektörden de yüzde 7 indirim bekliyoruz".

Kağıt üstünde cazip görünse de bu önlemin işe yarayacağı pek söylenemez. KDV, vergi gelirleri içinde yüzde 11-12'lik yer tutuyor. Türkiye 2021 yılında 123 milyar TL KDV aktardı bütçeye. Bu tutarın yüzde 20'si temel gıdadan gelse, yaklaşık 25 milyar TL eder ve bu indirim bütçeden yaklaşık 22 milyar TL'lik verginin tüketiciden alınmaması gibi görünüyor. Ama bu, gerçekten tüketicide kalacak mı? Marketin sorumluluğu, gıda fiyatından yüzde 1 KDV almak ve Maliye'ye yatırmak. Bu indirimi yapıp yapmadığını kanıtlamak durumunda değil. "Ben zaten, birçok elektrik, kira, asgari ücret vb. maliyetinin baskısı altındayım" diyerek aktarmayacağı KDV'yi etiketinde tutmaya devam edebilecek. Satıcıyı, etiketi değiştirmeye zorlayıcı bir düzenleme yok, olamaz da.

Gıdada üretici fiyatları ile tüketici fiyatları arasında Ocak 2022 itibarıyla fark, 20 puandan az değil. Yıllık olarak yüzde 75'in üstünde artmış olan üretici fiyatlarına karşılık, tüketici fiyatlarındaki yıllık artış yüzde 55 dolayında. Bu da gıdada önümüzdeki aylarda yeni fiyat artışlarının kaçınılmaz olduğuna işaret eden önemli bir parametre.

Nebati, "Enflasyon Timi" kurulacağını açıklayarak şu eklemeyi de yaptı: "Enflasyonla mücadele timi kuruyoruz. Fiyatların daha sıkı bir şekilde denetlendiği bir sistem olacak. Kârınızla, ticaretinizle alıp veremediğimiz yok. Vergi Denetim Kurulu'ndaki müfettişlerimiz ve Gelir İdaresi'ndeki denetleyicilerimizle birlikte fahiş fiyat uygulayanlara karşı özel tim oluşturuyoruz. Arz talep dengesiyle uyuşmayan fiyat hareketleriyle ilgili her türlü enstrümanı ilgili bakanlıklarımızla yasal zaman zemin dahilinde kullanacak ve yanlış yapanlarla ilgili en sert tedbirleri alacağız."

Grafik 7. Gıdada Yıllık Üretici Fiyatları ile Tüketici Fiyatları Makası: 20 puan

Kaynak: TÜİK veri tabanı

ABD üstünden enflasyon rüzgarları

ABD'de Ocak ayı yıllık TÜFE verisi yüzde 7,5 olarak açıklandı. ABD'deki fiyat artışları enerji ve pandemi kaynaklı arz darboğazlarıyla ilgili. Hedeflenen, yıl sonunda TÜFE'nin yüzde 3'lü seviyelere düşürülmesi. Ama kolay değil. Mart ayında FED'in 50 baz puanlık faiz artışıyla işe koyulması, Temmuz'da faizi 100 baz puan artırmış olacağı beklentisi hakim. FED'in faiz artırımları yükseldikçe, sert yavaşlama ve resesyon risklerinin artabileceği belirtiliyor.

ABD'de veriler, istihdam ve beraberinde ücret artışlarına işaret ediyor. Bu, talebi destekleyen ve enflasyonu yatıştırmayan bir dinamik. Artan talep karşısında ise küresel üretimin sınırlı, ayrıca nakliyesinin sorunlu ve maliyetli olması fiyatları tırmandırıyor.

Öte yandan, Covid-19'un yaz aylarına doğru etkisinin azalmasıyla hayatın iyice normale dönmesi ve tüketim üzerinde ekstra artırıncı bir baskı yapması da söz konusu.

Enflasyonu azdıran başka bir gelişme de enerji ve emtia fiyatlarındaki tırmanışın hızlanması. Bunlar, ABD'de enflasyonla mücadeleyi güçleştirebilir ve faiz artışı, daha önemli bir araca dönüşebilir.

Tablo 7. ABD'de 2021 ve 2022, 2023 Hedefleri

	2021	2022-Q1	Q2	Q3	Q4	2023
GSYH	6,9	3,1	2	1,8	2,5	2,5
İşsizlik	4	4	4,1	3,9	3,8	4
Enflasyon	7,5	7,1	6	4,8	3,3	1,9

Kaynak: Tradingeconomics.com

ABD'ye paralel olarak Avrupa'da da enflasyon ve onu geriletmek için faiz artırımını hamlesi gündemde. Avrupa Merkez Bankası ECB'nin Başkanı Christina Lagarde, "Aceleci olmaya gerek yok. Gerekli olan tüm araçları kullanacağız" dedi. Piyasalar, bankanın Haziran ayında 10 baz puan, yıl sonuna kadar da 60 baz puan faiz artışına gideceğini fiyatlamaya başladı. İngiltere Merkez Bankası da aynı gün yaptığı toplantıda politika faizini 25 baz puan daha artırdı. İlk çeyrek sonunda faizin yüzde 5,8'i bulacağı tahmin ediliyor.

ABD'nin yanı sıra Avrupa tarafından da parasal sıkılaştırma işaretlerinin gelmesiyle, dünya genelinde faiz oranları yükseliş yolunda.

ABD ve Avrupa'da faiz artışının, küresel fonları bu merkezlere doğru çektiği biliniyor. Türkiye emsali ülkelerde, faiz artışı ile yabancı fonları tutmaya çalışanlar, bu gayretlerinde ısrarlılar ve yeni faiz artışlarına da gidebilirler. Türkiye ise istisna. Eylül 2021'de yüzde 19 olan politika faizini 4 ayda 5 puan indirerek yüzde 14'e çeken Erdoğan kontrolündeki Merkez Bankası, anında yabancıların çıkışlarına da kapı aralamış oldu.

2021 yılına ilişkin ödemeler dengesi verilerinden anlaşılıyor ki, faizlerin indirilmeye başlandığı Eylül ayından yıl sonuna kadar 4 ayda, 5 milyar dolara yakın yabancı fon çıkışı yaşandı. Sadece Aralık ayında 8,7 milyar dolarlık kaynağı belirsiz sermaye çıkışı (net hata noksan), madalyonun öteki yüzündeki ilginç veri. Bu sürede girmiş görünen 2,5 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermayenin ise tamamı gayrimenkul alımlarından ibaret.

2021 yılı cari açığı yaklaşık 15 milyar dolara ulaşan Türkiye, bu açığın 6,6 milyar dolarını Kasım ve Aralık aylarında verdi . 2022 yılı Ocak ayı cari açığı, daha yüksek gelecek gibi. 2022'de cari açık sorunu, yeniden Türkiye için yakıcı olacağı benzer.

Döviz fiyatlarının tırmanışı, Hazine'den fonlanacak döviz garantili getirileri vaat eden Kur Korumalı Mevduat ile önlenmeye çalışılıyor. Ancak, Şubat başında toplam mevduatın ancak yüzde 4,5'una ulaşan bu mevduat türüne ilgi, hükümetin iddialarının çok altında. Hala, bireysel mevduatların yüzde 65'e yakın dövizde. İktidara güvensizlik, TL'ye dönüşte en büyük engel ve dövizin yeniden artacağına dönük beklentiler daha baskın, ama daha önemlisi yıllığı yüzde 50'ye yaklaşan, önümüzdeki iki ayda yüzde 60 basamağına sıçraması muhtemel enflasyon karşısında döviz, hala güvenli liman görünüyor.

Bir yandan bu beklentinin sürmesi, bir yandan cari açığın artmaya başlaması ve Türkiye'nin önümüzdeki 12 ayda çevirmesi gereken kısa vadeli dış borcunun 168 milyar dolara yaklaşması, döviz üstünde yükselme yönlü bir basınç oluşturuyor. Buna, ABD üstünden yaklaşan kara bulutlar eklenince karamsarlık ve dövize sığınma eğilimi artıyor. Bu da enflasyonu körükleyecek önemli bir dinamik.

Bütün bunların toplu ifadesi olarak uluslararası derecelendirme kuruluşu Fitch, Türkiye'nin notunu yeniden düşürdü. Fitch Ratings, Türkiye'nin kredi notunu 'BB-'den 'B+'ya indirdi, görünümünü ise 'negatif' olarak teyit etti. Fitch açıklamasında, kur korumalı mevduattan yüksek enflasyona, bütçe açığından Ukrayna gerilimine ve seçimlere kadar birçok risk sıralandı. Böylece, diğer bir uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu S&P gibi, Fitch de Türkiye'nin notunu yatırım yapılabilir seviyenin dört basamak aşağı sınaçekmiş oldu. 'B+' not seviyesi, 'yüksek derecede spekülasyon' olarak sınıflanan bölgede. Moody's ise 2020'de Türkiye'nin notunu, yatırım yapılabilir seviyenin beş kademe altı olan B2 seviyesine düşürmüştü.

Tarım girdileri fiyatları, tarım fiyatlarını solluyor

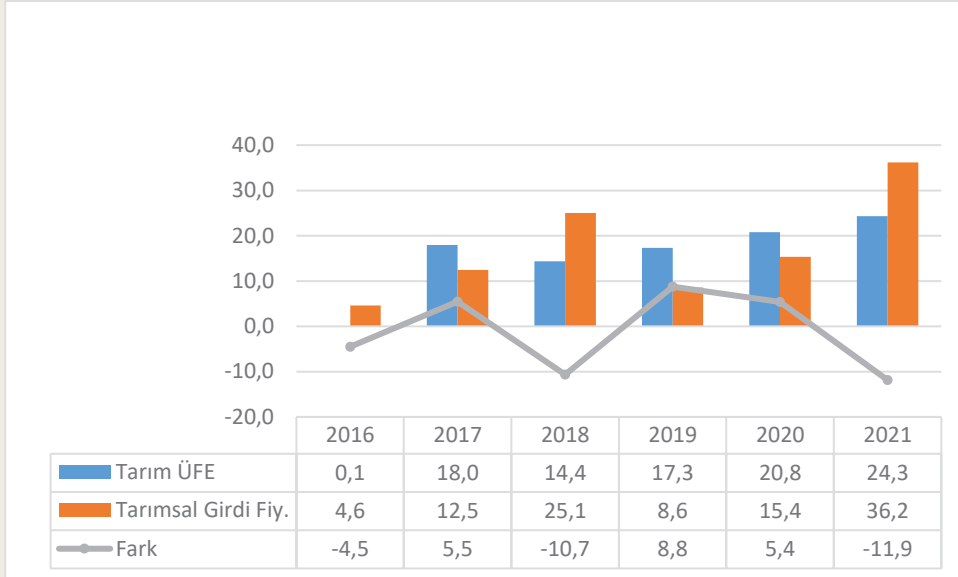
Gıda enflasyonu, yaşanan ağır enflasyon sürecinde önemli bir yer tutarken ve tarım sektörünün adım adım tasfiyesi gıda arzı sorununa yol açarken çiftçiyi de hızla tasfiye ediyor. Çiftçinin ürününe koyduğu fiyatlardaki artış, tarım için satın aldığı girdilerdeki fiyat artışlarına yetişemiyor ve sonuçta ticaret üstünden ciddi kayba uğrayan çiftçi, işini yapamaz hale geliyor.

TÜİK'in aylık yayımladığı Tarım ÜFE'si yani Tarımsal Üretici Fiyatları Endeksi ile yine aylık yayımladığı Tarımsal Girdi Fiyat Endeksine, (en son Kasım ayı verilerine sahip) Kasım ayı üstünden son 6 yıla bakıldığında tarım fiyatları aleyhine makasın açıldığı görülüyor.

Tarım ÜFE'de fiyat kapsamı, çiftçinin ilgili ayın 1 ile 31 arası pazarlama kanallarına sattığı ürünlerin fiyatlarını kapsıyor. Üretici fiyatı, yurtiçinde üretimi yapılan ürünlerin, KDV ve benzeri vergiler hariç, satış fiyatıdır. Üretici fiyatları endeksinde tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde faaliyet gösteren üreticilerin yetiştirdiği ve piyasaya arz ettiği ürünlerin ilk el satış fiyatları izlenmektedir.

Tarım ÜFE için, Tarım ve Orman Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri aracılığıyla çiftçilerden derlenen fiyatlar, Ticaret Borsaları, Üretici Birlikleri, Balık Hal ve Tesisleri, Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Orman Genel Müdürlüğü, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, Şeker Dairesi Başkanlığı ve Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı, ÇAYKUR verileri kullanılıyor.

Tarımsal Girdi Fiyat Endeksi (Tarım-GFE) ise üreticilerin (çiftçi) tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerek cari üretim yılında gerekse yatırım amaçlı satın aldığı girdilerin maliyet unsuru olarak

Grafik 8. Tarım Üreticisi ve Tarımsal Girdi Fiyat Farkı, Kasım ayı itibariyle yıllık artış, %

Kaynak: TÜİK veri tabanından hesaplandı.

değişkenliğini izlemek ve tarımsal gelir göstergelerini ortaya koyan değişkenleri elde etmek açısından önemlidir.

Tarım-GFE' de tarımda kullanılan tohum, gübre, kesif yemler, tarımsal ilaçlar, fide ve işyeri seçimi için, 2016 yılında TÜİK tarafından yapılan ve 2015 yılı bilgilerini kapsayan Tarımsal Girdi İstatistikleri Araştırması (TGI) sonuçları kullanılıyor.

Tarım üreticisinin fiyatları ile girdi fiyatları arasındaki makas hızla açıldı. 2016 Kasım ayında fark 4,5 puandı, izleyen yılın Kasım ayında ibre, tarım üreticisi lehine döndü ama enflasyonun yüksek seyrettiği 2018'de tekrar çiftçi aleyhine döndü. 2019 ve 2020 yıllarında ibre tarım lehine seyrederken enflasyonun hızla sığıradığı 2021'de Kasım ayında bile 12 puan çiftçi aleyhine döndü. Takip eden aylarda yani sanayici fiyatlarının 31 puan yükseldiği son 60 günde makasın çiftçi aleyhine daha da açılmış olduğu tahmin edilebilir. Bu durum, çiftçiyi hızla güçsüzleştiriyor. Gübre kullanmadan üretim yapma zorunda kalma hali bile yaşanıyor.

En yüksek tüketici enflasyonu Karadeniz'de

Ocak 2022 tüketici enflasyonunun yıllıkı yüzde 48,7'yi bulurken bölgesel analiz, fiyatların yörelere göre farklı seyrettiğini ortaya koyuyor. Türkiye milli gelirin üçte birinin üretildiği metropol İstanbul'da yıllık fiyatlar yüzde 44'e yakın seyretmiş görünüyor. Bu, ortalamanın yaklaşık 4 puan altı demek. İzmir'deki fiyatlar yıllık yüzde 46,5 artarken, Ankara'da Türkiye ortalamasının yarım puan üstünde seyretmiş görünüyor.

Buna karşılık fiyatların daha yüksek seyrettiği bölgelerin Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin ve Gümüşhane'nin olduğu Doğu Karadeniz bölgesi olması dikkat çekti. Bu alt bölgede tüketici fiyatları yıllık olarak yüzde 55,8 arttı ve ortalamanın 7 puan kadar üstünde gerçekleşti. Karadeniz'in Batı kesiminde Kastamonu, Sinop ve Çankırı bölgesinde fiyatlar 55,6 artarak yine ortalamanın 7 puan kadar üstünde seyrederken diğer alt bölgelerinde de 55'e yakın arttı.

Doğu Anadolu'nun Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan alt bölgesinde de fiyatlar yüzde 54,4 artarak ortalamayı yaklaşık 6 puan aştı. Ege'nin iç kısmında da Manisa, Afyon, Kütahya ve Uşak'ta fiyatlar yüzde 53'e yakın arttı ve ortalamanın 4 puan üstünde gerçekleşti. Diğer Ege ve Batı Akdeniz alt bölgelerinde de yıllık enflasyon yüzde 53'e yakın gerçekleşerek ortalamayı 4 puan dolayında aştı.

Tablo 8. Tüketici Enflasyonu: Bölge Göre

	TÜFE Yıllık %
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhanev)	55,87
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	55,59
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	54,92
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	54,54
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	54,38
TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	52,98
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	52,76
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	52,75
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	52,61
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	52,50
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	51,91
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	51,48
TR52 (Konya, Karaman)	51,34
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	50,95
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	50,94
TR62 (Adana, Mersin)	50,61
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	50,59
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	50,30
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	50,22
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	50,21
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	50,05
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	49,14
TR51 (Ankara)	49,12
TR Türkiye-Turkey	48,69
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	48,10
TR31 (İzmir)	46,55
TR10 (İstanbul)	43,83

Kaynak: TÜİK veri tabanı